

IV. Висновки. Таким чином, диференціація рівня розвитку регіонів України зумовлює необхідність використання диференційованого підходу до впровадження регіональної державної політики шляхом збільшення самостійності регіонів у визначенні довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку регіону, у виборі засобів її реалізації; формування та забезпечення ефективного перерозподілу синтезованого капіталу регіону, формування доходів і видатків бюджету області органами регіонального управління; участі органів місцевого самоврядування, територіальних громад та залучення населення до процесів управління й вирішення соціально-економічних проблем розвитку області.

1. Бутко М. П. Регіональне управління: інноваційний підхід: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Бутко М. П., Зеленська О. О., Зеленський С. М. та ін.; За заг. ред. д.е.н, проф. Бутко М. П. – К.: Знання України, 2006. – 560 с.

2. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З. В. Варналія. – К.: Знання, 2005. – 498 с.

3. Гець В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк Т. С. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Науково-дослідний центр індустріальних

проблем розвитку НАН України / В.М. Гець (ред.). – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.

4. Кліяненко Б. Т., Осика О. П. Соціально-економічний розвиток господарського комплексу регіону: методика і практика аналізу. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2008. – 227 с.

5. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 328 с.

6. Стеченко Д. М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні соціально-економічним розвитком регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1375.pdf>

7. Гавкалова Н. Л. Формування соціально-економічного механізму ефективності менеджменту персоналу: дис. ...доктора екон. наук: 08.00.04 / Н. Л. Гавкалова. – Харків, 2009. – 572 с.

8. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади: монографія / [А.О. Чемерис, М. Д. Лесечко, А. В. Ліпенцев та ін.] / за заг. ред. А.О. Чемериса. – Львів: Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2004. – 152 с.

9. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / [за ред. В. Є. Вороніна, Я. А. Жаліла]. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

The essence of definitions related to socio-economic development of regions. Grounded contradictions of regions of Ukraine. Ways of overcoming the contradictions and perspectives of development of the regions of Ukraine were suggested.

УДК 331.101.262:332.122

Никифорова В. Г.

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

У статті обґрунтовується можливість і доцільність застосування імітаційного моделювання для прогнозування людського потенціалу регіону на основі використання методу системної динаміки відповідних показників на базі програмної платформи системи Ithink.

Ключові слова: імітаційна модель, прогнозування, людський потенціал регіону.

I. Вступ. Тенденції економічного зростання та структурні зміни в економіці країни напружують залежать від показників розвитку регіонів. Дана проблема знаходиться під постійною увагою вітчизняних науковців Л. Л. Антонюка, С. І. Бандура, Б. В. Буркіньського, В. М. Головатюка, Д. Г. Лук'яненка, Т. М. Кір'ян, Е. М. Лібанової, О. Ф. Новікової, В. М. Осипова, М. О. Долішнього, В. О. Оскольського та ін. В процесі оцінки діяль-

ності регіонів ними розглядається сукупність економічних показників та політичних факторів, показників виконання бюджету, а також характеристики міжбюджетних відносин і макроекономічної політики. Важливою складовою є аналіз демографічної ситуації в регіоні, зокрема чисельності та структури населення, рівня доходів та валового регіонального продукту на душу населення. У той же час у ринковому середовищі ефективність управління на регіональному рівні визначається довгостроковими тенденціями структурних змін та їх впливів на майбутнє економічне зростання.

II. Постановка завдання. Тому довгострокові прогнози людського потенціалу регіонів мають велике значення. Отже, метою нашого дослідження визначимо можливість прогнозування розвитку людських ресурсів регіону з використанням імітаційного моделювання системної динаміки відповідних показників.

III. Результати. Для аналізу динаміки індексів на перспективу потрібна адекватна математична модель, яка б задовольняла наступним головним вимогам:

- врахування реальної динаміки розвитку людських ресурсів.
- врахування впливу на кінцеві результати різнманітних стохастичних факторів, які б створювали мінливість внутрішнього та зовнішнього стану досліджуваної системи.
- забезпечення відкритості та модульності моделі з метою внеску корективів (зміни параметрів моделювання).
- реалізація ситуаційного підходу та тренажерного характеру моделювання для опробування різних управлінських впливів на розвиток людських ресурсів.
- простота та легкість у використанні.

Відно з окресленою проблемою нами пропонується використання методу системної динаміки на базі програмної платформи системи Ithink. На користь залучення наведеного математичного апарату можна навести наступні аргументи:

1. В системі динаміка поведінки будь-якого процесу інтерпретується як зміна рівнів так званих «фондів». Зміни регулюються темпами вхідних та вихідних потоків, які, відповідно, наповнюють або вичерпують фонди. Поняття фондів та потоків є цілком універсальними, що дозволяє легко адаптувати їх до специфіки імітації розвитку людських ресурсів. Наприклад, за допомогою фондів здійснюється імітація приросту населення країни, чисельності населення та врахуванням міграційних процесів, доходів різних слоїв населення тощо.

Фондові потоки моделюють управлінські рішення, які збільшують або зменшують рівні відповідних фондів. Наприклад, таким чином моделюються процеси народження та смерті, середній рівень забруднення навколишнього середовища, імміграційні та еміграційні процеси, формування доходів різних верств населення та відповідної доходної частини бюджету країни тощо.

Таким чином, в моделі відображається динаміка досліджуваних процесів управління людським потенціалом регіону за будь-який період часу по крокам імітації. Практично не існує обмежень на ступінь охопту процесів, що досліджуються. Користувач за власним бажанням може модифікувати модель будь-якими параметрами або концентрувати увагу тільки на впливах конкретних чинників на окремі складові процеси, залишаючи інші за межами імітації.

Це зручно, тому що прогнозування динаміки людських ресурсів передбачає імітацію впливу багатьох чинників як детермінованого, так і стохастичного характеру. Особливо це стосується сучасного кризового стану економіки України, що безпосередньо впливає на розвиток людських ресурсів регіонів.

2. В системі відтворюється механізм зворотних зв'язків (прямих та опосередкованих), завдяки чому стає можливим моделювання нетривіальної поведінки складної системи управління людськими ресурсами. Це дає змогу простежувати вплив різних складових на кінцеві значення індексів розвитку людського потенціалу. Завдяки відкритості моделі можливим є аналіз множини факторних впливів на динаміку як інтегрального індексу загалом, так і його складових.

3. В системі легко відтворюється мінливість, невизначеність середовища, в якому протікають процеси відтворення людського потенціалу завдяки наявності багатьох засобів імітації стохастичних впливів на досліджувані процеси. Наявні також засоби імітації часової затримки процесів, що наближає моделювання до реального протікання їх у часі. Наприклад, таким чином здійснюється моделювання процесу розпаду токсинів (його протікання у часі) в ході моделювання впливу екології на демографічні процеси в регіоні.

4. Модель, яка створюється у середовищі Ithink, фактично відіграє роль тренажеру для фахівців різних рівнів завдяки об'єктивній спрямованості на різнманітні аспекти поведінки процесів управління. Тобто на імітаційних моделях системної динаміки можна програвати різні рішення стосовно головних напрямків політики людського розвитку держави у будь-якій сфері.

Таким чином, наведений математичний апарат може залучатися до повсякденної оперативної аналітичної діяльності фахівців.

Згідно з цим розглянемо розроблену нами імітаційну модель прогнозного аналізу розвитку людських ресурсів на регіональному рівні. Структурна схема моделі наведена на рис. 1.

Модель містить 4 модулі.

1. «Оцінка територіальної структури населення регіону». Призначений для імітації динаміки приросту населення у міських поселеннях та у сільській місцевості регіону з врахуванням впливу комплексів факторів на процеси народжуваності та смертності, а також процесів внутрірегіональної міграції.

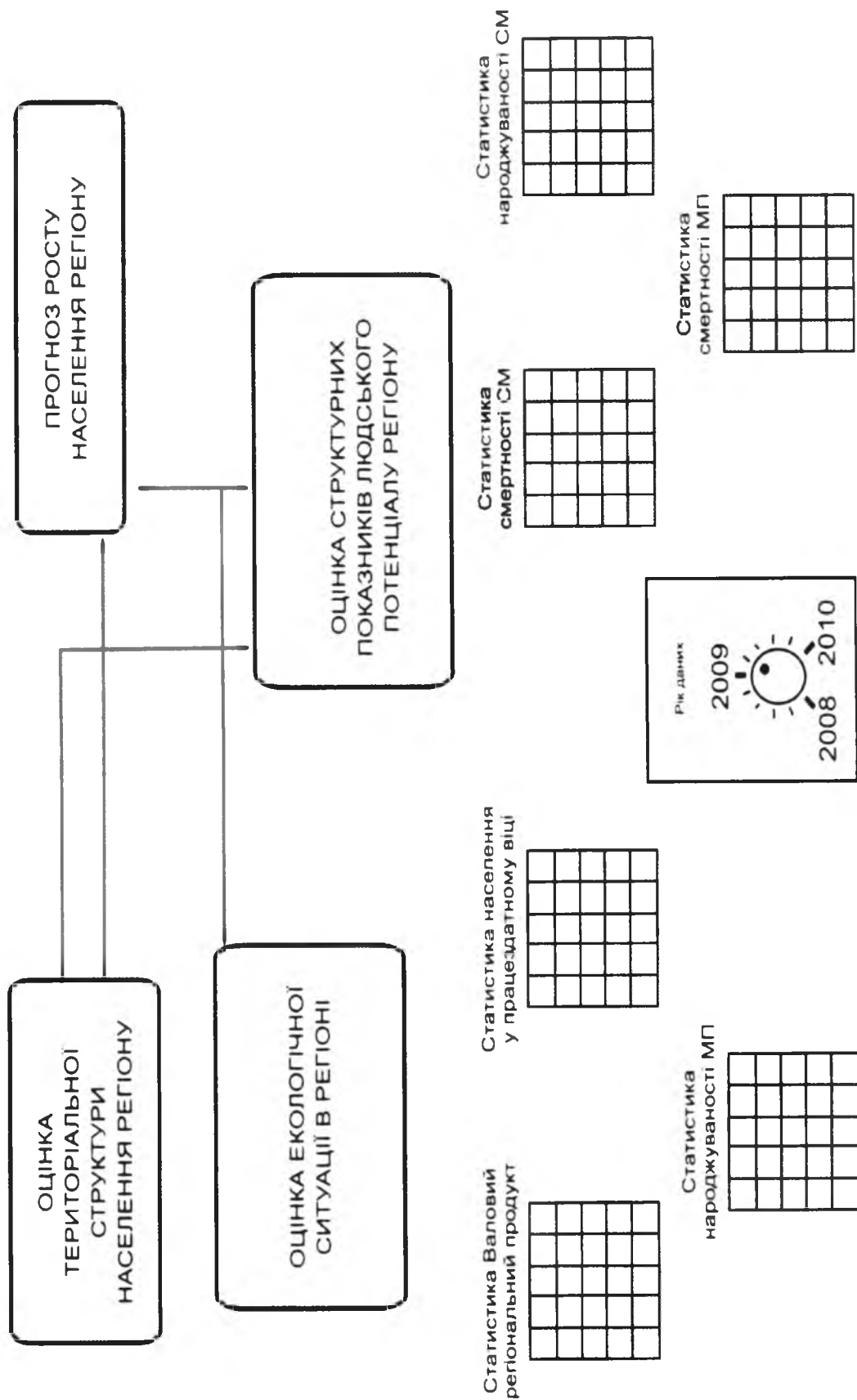

Рис. 1. Структурна схема моделі оцінки розвитку людського потенціалу регіону (CASE-рівень)

2. «Оцінка екологічної ситуації в регіоні». Призначений для імітації середнього рівня забруднення довкілля з врахуванням впливу комплексу найбільш вагомих для регіону факторів.

3. «Прогноз росту населення регіону». Прогноз динаміки населення регіону на довгострокову перспективу здійснюється з врахуванням впливу екології та міграційних процесів.

4. «Оцінка структурних показників людського потенціалу регіону». Прогнозуються динамічні зміни населення у працездатному та непрацездатному віці; рівень безробіття; динаміка працевлаштування економічно активного населення; виводяться показники динаміки валового регіонального продукту на душу населення.

Проілюструємо роботу моделі на інформаційній базі Одеського регіону. Вхідною інформацією для моделювання слугували матеріали статистичної звітності Головного управління статистики в Одеській області [1]. Тривалість імітаційного періоду – з 2000 р. по 2020 рік. Крок імітації – рік.

Розглянемо результати імітаційного моделювання щодо першого модулю «Оцінка територіальної структури населення регіону». Чисельність населення за наведеними територіями моделюється за допомогою відповідних фондів.

Одеська область належить до одного з найбільш урбанізованих регіонів – чисельність населення у міських поселеннях (МП) значно більша, ніж у сільських поселеннях (СП). Тому природно, що за прогнозом така тенденція буде спостерігатися і надалі – до 2020 року (рис. 2).

Після 2000 року спостерігається значне падіння населення у сільській місцевості. Це обумовлюється цілою низкою факторів, серед яких найважливішими є падіння народжуваності та міграція у міські поселення.

Дійсно, народжуваність у сільській місцевості нижча за міські поселення. Загалом достатньо стрімке зростання народжуваності, починаючи з 2000 року, після 2010 р. має тенденцію до зниження. Це характерно для всієї території регіону, хоча більш різке падіння притаманне сільській місцевості.

Сальдо міграції свідчить на користь міських поселень (рис. 3).

Не зважаючи на це, практично до 2009 року спостерігається від’ємний приріст населення (смертність перевищує народжуваність). Однак з 2010 року ситуація за прогнозом змінюється на краще по усій території регіону – хоча і незначний та повільний, але додатний приріст населення.

Результати проведених модельних експериментів дозволили узагальнити оцінку людського потенціалу Одеського регіону та дійти таких висновків.

Згідно отриманих прогнозних даних на довгострокову перспективу демографічна ситуація в області характеризується тенденцією до скорочення загальної чисельності населення, що обумовлено зменшенням рівня народжуваності, від’ємним або незначним додатним природним приростом та значним міграційним відтоком за межі області. Показники природного руху населення відрізняються у сільській та міській місцевостях. Народжуваність у міських поселеннях вища, але і більш високий рівень смертності порівняно із сільською місцевістю.

Рис. 2. Населення у МП та СП без врахування екології та зовнішньої міграції (осіб)

1: Сальдо міграції

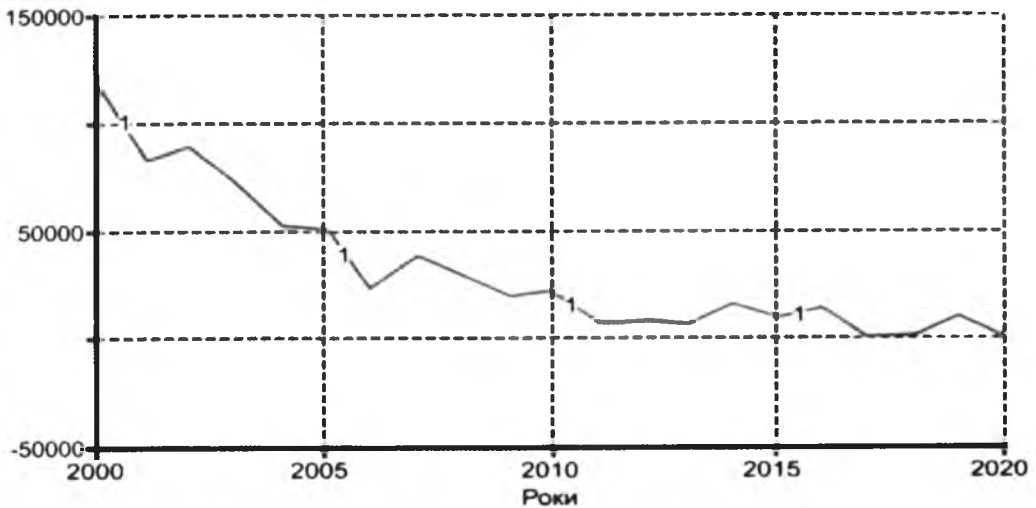

Рис. 3. Сальдо міграції (МП - СМ), осіб

Як доводять імітаційні експерименти, у формуванні населення області значну роль відіграють міграції. Масштаби переміщення населення із сіл в міста – найбільші в країні. Спостерігається значна міграція за межі області. Аналіз існуючого становища доводить, що основні напрямки виїзду населення за межі регіону – Київська, Вінницька, Хмельницька та Чернівецька області.

Міграційні процеси суттєво торкаються і динаміки основного джерела формування трудових ресурсів – населення в працездатному віці. Як і по всій Україні, в Одеському регіоні за останні роки склалася несприятлива тенденція, яка визначається скороченням частки населення молодшого від працездатного і працездатного віку і збільшенням частки населення старшого працездатного віку. Це підтверджується розглянутою вище динамікою даного показника.

Значним по області є також рівень безробіття, що видно з динаміки працевлаштованого населення.

Характерним для досліджуваних років був перетік робочої сили із провідних галузей матеріального виробництва до сфери фінансових, торгово-посередницьких послуг, так званої нерегламентованої зайнятості. Спостерігалася зменшення зайнятих у народному господарстві, особливо серед молоді, зростання долі працівників, зайнятих у режимі неповного робочого дня, тижня. Продовжувався розвиток підприємництва, самозайнятості та інші види економічної діяльності. Працевлаштування незайнятих громадян стримується скороченням потре-

би в працівниках на підприємствах області та прихованим безробіттям у зв'язку з економічною та фінансовою кризою.

Наведені процеси обумовлюють регресійну тенденцію показника валового регіонального продукту на душу населення на прогнозну перспективу.

Одеський регіон знаходиться в несприятливій екологічній ситуації і потребує екологічного оздоровлення навколишнього середовища. Складна екологічна ситуація зумовлена об'єктивними природними факторами, такими як маловодність краю, підвищене забруднення північно-західної частини Чорного моря стоками великих річок – Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Дніпра; недостатністю в природній зоні Одеської області розвинутої лісопаркової зони, яка б виконувала санітарно-захисні функції. Несприятлива екологічна ситуація є наслідком господарської діяльності і не досить ефективної еколого-економічної політики.

В числі актуальних і найгостріших проблем – зростаюче скорочення чисельності населення за рахунок природного і механічного зменшення; високий рівень захворюваності, пов'язаний із незадовільним екологічним станом міського середовища, недостатньо якісною питною водою, низьким рівнем життя населення; проблема забезпечення житлом; неповна зайнятість населення і приховане безробіття; недостатній рівень медичного обслуговування значної частини населення, низький рівень доходів населення і слабка соціальна захищеність малозабезпечених сімей і громадян.

IV. Висновки. Проведені імітаційні експерименти дозволяють зробити ряд висновків щодо застосування імітаційної моделі, що пропонується нами. Така модель, на нашу думку, дозволяє враховувати реальну динаміку розвитку людських ресурсів, вплив на кінцеві результати різноманітних стохастичних факторів, які б відтворювали мінливість внутрішнього та зовнішнього стану досліджуваної системи, забезпечує відкритість та модульність моделі з метою внеску корективів (зміни параметрів моделювання) та реалізацію ситуаційного підходу для опробування різних управлінських впливів на розвиток людських ресурсів.

УДК 352.1

МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ТРАНСФЕРТ ТЕХНОЛОГІЙ

Здійснено комплексний аналіз муніципального управління в країнах Європи за різними зрізами. Вироблено рекомендації щодо удосконалення функціонування системи управління розвитком базових територіальних спільнот в Україні.

Ключові слова: муніципальне управління, місцевий економічний розвиток, муніципальний менеджмент, місцеве самоврядування, муніципальне утворення.

I. Вступ. Практична реалізація намірів України щодо інтеграції в Європейський Союз, необхідність реального дотримання вимог Європейської Хартії місцевого самоврядування вимагає забезпечення відповідності муніципального управління європейським моделям організації управління територіальними спільнотами низового рівня. Ця проблема є особливо актуальною з огляду на підготовку до проведення в Україні адміністративно-територіальної реформи.

Досвід зарубіжних країн в сфері управління територіальним розвитком певним чином досліджено у вітчизняній літературі [1; 2; 3; 4; 5; 6], проте наголос в цих роботах робиться, в основному, на юридичних та організаційних аспектах функціонування органів місцевого самоврядування. Поза сферою наукового пошуку опинилася проблема дослідження муніципального управління як, насамперед, економічного інституту.

Це, в свою чергу, сприятиме прийняттю управлінських рішень відповідними державними органами області з метою найбільш ефективного використання людського потенціалу регіону.

1. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

In article possibility and expediency of application of imitating modelling for forecasting of human potential of region on the basis of use of a method of system dynamics of corresponding indicators on the basis of a program platform of system I think is proved.

Монастирський Г. Л., Стефінін В. В.

II. Постановка завдання. Завданням даної статті є комплексний аналіз муніципального управління в країнах Європи за різними зрізами для вироблення конкретних рекомендацій щодо удосконалення функціонування системи управління розвитком базових територіальних спільнот в Україні.

III. Результати. Для вироблення шляхів адаптації управління розвитком найменшими адміністративно-територіальними одиницями в Україні до вимог Євросоюзу необхідним є проведення порівняльного аналізу існуючої практики муніципального управління в Україні та країнах Європи. В основу такого аналізу можна покласти декілька індикаторів, які визначають характер і особливості муніципального управління: індикатори домінуюча теорія місцевого самоврядування; модель розподілу влади між центром та територіями; територіальна основа реалізації муніципального управління; модель реалізації функцій місцевого самоврядування; побудова організаційних структур муніципального управління; можливості застосування інструментарію муніципального менеджменту.

Аналіз теоретичної основи функціонування місцевого самоврядування в країні слід проводити з позиції визначення рівня прояву ознак основних теорій місцевого самоврядування, що намагаються дати відповідь на питання про характер влади, яку територіальна громада здійснює самостійно та безпосередньо або через органи місцевого самоврядування: державниць-